

ความหมายของคำว่าการพัฒนา และปฏิสัมพันธ์ทางการพัฒนาในพื้นที่

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติงานภาคสนาม ได้สังเกตปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ตามที่นำเสนอในบทที่ 3 แล้วนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์และสรุปรวบยอดความหมายของคำว่า การพัฒนา และปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนาของหน่วยงานพัฒนากับชาวไทยภูเขาดังต่อไปนี้

1. ผู้กระทำ

ผู้กระทำ หรือนักพัฒนาในพื้นที่ศึกษาประกอบด้วยผู้กระทำซึ่งมาจากภาคส่วนต่างๆ 3 ส่วนใหญ่ได้แก่ องค์การภาครัฐ ประกอบด้วย สถานีอนามัย หน่วยจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาเกษตรตามแนวพระราชดำริ องค์การบริหารส่วนตำบล สถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียน(โรงเรียนบ้านเฮาะวิทยาคม กับ โรงเรียนบ้านแม่แฮใต้) และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง (บ้านมีดหลวง กับบ้านเซโดซา) องค์การพัฒนาเอกชน ได้แก่ มูลนิธิรักษ์ไทย ภาคประชาชนได้แก่ สมาชิกอบต. ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ สถาบันศาสนาได้แก่ โบสถ์บ้านเฮาะใหม่ โบสถ์บ้านแม่แฮใต้โดยผู้กระทำฝ่ายต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญในด้านการพัฒนา ดังนี้ (ส่วนรายละเอียดได้นำเสนอไว้ในภาคผนวกที่ 1 รายละเอียดของข้อมูลในการค้นหาความหมายของการพัฒนา)

1.1 **ภาครัฐ** เป็นภาคที่มีบทบาทในการแสดงในสนามการพัฒนาเข้มข้น และต่อเนื่องที่สุด บทบาทสำคัญของภาครัฐในการบริหารจัดการงานพัฒนาเป็นไปตามกรอบของนโยบายการพัฒนาชุมชนบนที่สูง ได้แก่ เรื่อง การพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การป้องกันและปราบปรามยาเสพติด บทบาทของผู้กระทำ ต่าง ๆ มีดังนี้

1.1.1 **สถานีอนามัย** บทบาทหน้าที่สำคัญของอนามัยคือการให้บริการด้านสาธารณสุข การรักษาความเจ็บไข้ได้ป่วยให้กับชาวไทยภูเขา งานของสถานีอนามัยที่สำคัญได้แก่ งานบริหารด้านสาธารณสุข งานป้องกัน และการให้ความรู้ ซึ่งนอกเหนือจากภาระงานประจำที่สถานีอนามัย ได้แก่ งานตรวจรักษา งานผดุงครรภ์ และการให้คำแนะนำด้านสาธารณสุขแล้ว ยังมีงานอนามัยชุมชนที่เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยต้องลงพื้นที่แต่ละหมู่บ้านเพื่อให้บริการด้านสาธารณสุข อาทิเช่นงานตรวจสุขภาพนักเรียน งานฉีดวัคซีนโปลิโอ งานฉีดยาป้องกันโรค

ใช้เลือดออกเป็นต้น ทั้งนี้แบบแผนการทำงานของสถานีอนามัยจะให้น้ำหนักส่วนใหญ่มากับด้าน การสงเคราะห์หรือให้เปล่ากับชาวไทยภูเขา

1.1.2 **หน่วยจัดการต้นน้ำปางหินฝน** หน่วยจัดการต้นน้ำใช้แบบแผนการทำงานพัฒนาแบบอุปถัมภ์ โดยเป็นหน่วยงานที่จัดชุดการพัฒนาให้กับประชาชนในพื้นที่ ทั้งทางตรงและทางอ้อม กิจกรรมการพัฒนาที่สำคัญคือการดูแล และควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ให้เป็นไปตามที่รัฐบาลต้องการให้เป็น

1.1.3 **อุทยานแห่งชาติแม่โต** แบบแผนการพัฒนาของอุทยานแห่งชาติมีการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างรัฐกับประชาชน ที่มีจุดยืนและผลประโยชน์ขัดกัน อุทยานมีการแสดงบทบาทตามสิทธิอำนาจของตนเอง และขณะที่ภาคประชาชนก็พยายามที่จะรักษาวิถีการดำรงชีวิตของตนเองไว้ ความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานกับประชาชนจึงเป็นความขัดแย้ง ที่ชาวไทยภูเขามิที่สนใจคิดว่าอุทยานเป็นภัยคุกคามโดยตรงต่อชีวิตของชาวไทยภูเขา

1.1.4 **สถานีพัฒนาเกษตรบนที่สูงตามพระราชดำริดยอมพาย** แบบแผนการพัฒนาของสถานีเกษตรบนที่สูงเป็นลักษณะการสอดแทรก และการให้การพัฒนาทางตรงแก่ชาวไทยภูเขา โดยมุ่งหวังให้มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะเรื่องรายได้ให้ดีขึ้น ฐานคิดสำคัญของการทำงานที่เป็นจุดเด่นของสถานีส่งเสริมเกษตรคือ การยอมรับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา และพยายามพัฒนาจากฐานวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขา และปรับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน

1.1.5 **โรงเรียน** โรงเรียนที่เลือกมาเป็นกรณีศึกษาได้แก่โรงเรียนบ้านเฮาะวิทยาคม และโรงเรียนบ้านแม่แฮใต้ โรงเรียนทำหน้าที่โดยตรงในการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทางการให้แก่นักเรียน ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูจัดตามหลักสูตรชั้นประถมศึกษาตามมาตรฐานทั่วไป วิชาที่โรงเรียนเน้นสอนให้แก่นักเรียน คือ วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ และวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

1.1.6 **ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง(ศศช.) และการศึกษานอกโรงเรียน** บทบาทของ ศศช. ก็คือ การให้ความรู้ที่จำเป็นแก่เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษา และให้การศึกษาผู้ใหญ่ด้วย ซึ่งในพื้นที่พบว่าศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงและการศึกษานอกโรงเรียน (ศศช.) ทำหน้าที่เสมือนโรงเรียนจำลองบนพื้นที่ที่ไม่มีโรงเรียนตั้งอยู่ และเพิ่มบทบาทด้านการพัฒนาชุมชน และการดูแลเด็กเป็นสำคัญ จุดเด่นของ ศศช. คือการบูรณาการทางวัฒนธรรม และการยอมรับความคงอยู่ และศักดิ์ศรีของวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.1.7 **องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)** การมีอบต.ทำให้ชาวไทยภูเขาเกิดความตื่นตัวทางการเมืองในระดับหนึ่ง บทบาทการทำงานของ อบต.นั้น ทำหน้าที่เป็นประตูเชื่อม

ระหว่างชาวไทยภูเขากับภาครัฐ อดต. จึงเป็นตัวแทนของภาคราชการในการติดต่อกับประชาชนมากกว่าจะเป็นตัวแทนของประชาชนในการติดต่อกับภาคราชการ บทบาทของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สอบต.) ในทัศนะของชาวไทยภูเขา มองว่า สอบต. เหมือนเป็น ผู้แทนท้องถิ่น ปัจจุบันเมื่อมีความต้องการ หรือปัญหาที่จะแก้ไ่นั้น เมื่อก่อนชาวไทยภูเขาจะไปหาพ่อหลวง แต่ปัจจุบันก็เริ่มมาบอกกับ สอบต. และในอนาคตก็มีแนวโน้มว่าชาวไทยภูเขาจะสนใจเป็น สอบต. มากขึ้น โดยดูความต้องการเป็นสมาชิก สอบต. ผลักดันให้ชาวไทยภูเขาส่วนหนึ่งเข้าไปเรียนต่อให้จบชั้นม. 6 ตามเงื่อนไข

1.2 ภาคเอกชน

1.2.1 มูลนิธิรักษ์ไทย แบบแผนการทำงานพัฒนาของมูลนิธิรักษ์ไทยนั้นมีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยจากยุคเริ่มต้นที่มีบทบาทในฐานะเป็นผู้ชี้แนะ แนะนำชาวไทยภูเขา และเป็นผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ มาสู่การเป็นผู้ส่งเสริมงานพัฒนา และการเป็นผู้สนับสนุน เนื่องงานการพัฒนาก็ได้มีการปรับตัวจากงานสงเคราะห์ มาสู่งานพัฒนาที่เปิดโอกาสให้ชาวไทยภูเขาได้ริเริ่มการพัฒนาด้วยตนเอง

1.2.2 องค์การศาสนา แบบแผนของการพัฒนาขององค์การศาสนาเป็นการดึงดูดให้คนเปลี่ยนมานับถือศาสนาผ่านการสงเคราะห์ หรือมีเครื่องมื่อจูงใจ คือการศึกษา ทั้งนี้ จำนวนชาวไทยภูเขาที่เปลี่ยนศาสนาในพื้นที่ศึกษาจึงมีเพิ่มขึ้น ๆ เพราะการเปลี่ยนศาสนา หมายถึงโอกาสที่ดีกว่าคนที่นับถือผี ทั้งในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการรักษาพยาบาล

สาระสำคัญทั้งหมดที่นำเสนอมาอาจสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 กิจกรรมพัฒนาในพื้นที่

ผู้กระทำ	เนื้อหาการพัฒนา	กิจกรรมการพัฒนา
อนามัย	การรักษาพยาบาล	การให้บริการด้านสาธารณสุข
หน่วยจัดการต้นน้ำปางหินฝน	ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจ	การควบคุมการใช้ทรัพยากร การให้ความรู้แก่ประชาชน การสนับสนุนด้านเศรษฐกิจ
อุทยานแห่งชาติแม่โต	ทรัพยากรธรรมชาติ	การควบคุมจำกัดการใช้ ทรัพยากร การส่งเสริมด้านอาชีพ
สถานีพัฒนาเกษตรที่สูงฯ	การทำเกษตร การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจ	การสาธิตการปลูกพืช การรณรงค์การอนุรักษ์ธรรมชาติ
โรงเรียน	การศึกษา	การถ่ายทอดความรู้ และ วัฒนธรรมไทย
ศศช.	การศึกษา	การถ่ายทอดความรู้ และการ พัฒนาชุมชน
อบต.	การเมือง	ความมั่นคง ความตื่นตัวทางการเมือง การลงสมัครรับเลือกตั้ง
มูลนิธิรักษไทย	วัฒนธรรม	การรักษา/สืบสานวัฒนธรรม การให้การอุปถัมภ์ การสร้างเปลี่ยนแปลง/ปรับปรุง
ศาสนา	โลกทัศน์ (ความเชื่อ ค่านิยม)	การโน้มน้าว การฝึกอาชีพ

ตารางข้างต้นแสดงเกี่ยวกับผู้กระทำต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรศาสนา และชาวไทยภูเขา และแสดงเนื้อหา และกิจกรรมการในการพัฒนาชาวไทยภูเขาในพื้นที่ ซึ่งโดยสรุปมีเนื้อหากิจกรรมการพัฒนาที่สำคัญได้แก่ ด้านการศึกษา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการเมืองการปกครอง กิจกรรมการพัฒนาที่สำคัญได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของชาวไทยภูเขา การฝึกอาชีพ และเสริมรายได้ให้กับชาวไทยภูเขา

2. ความหมายของคำว่า “การพัฒนา”

ในส่วนนี้เป็นการอธิบายเชิงวิเคราะห์ถึงความหมายของคำว่า การพัฒนา จากปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนาในพื้นที่ โดยจะอธิบายในประเด็นความหมายของ คำว่า ‘การพัฒนา’ ตามที่ นักพัฒนาต่าง ๆ ใช้ในพื้นที่ที่สามารถจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามความเข้าใจของนักพัฒนาที่เข้ามาจากภายนอกพื้นที่ และชาวไทยภูเขาในพื้นที่ได้แก่ ชาวละว้ากับชาวกะเหรี่ยง

คำว่า “พัฒนา” เป็นคำที่คนจากภายนอกนำเข้าไปในชุมชนตั้งแต่ยุคก่อนการร้ายคอมมิวนิสต์ จนถึงการพัฒนาที่เป็นทางการภาครัฐ ภาครัฐใช้ความหมายของคำว่า การพัฒนา ให้หมายถึงการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นอันได้แก่ การสร้างความเจริญให้เกิดขึ้นในชุมชนชาวไทยภูเขาสร้างวัตถุ ต่างๆ และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้เป็นวิถีชีวิตที่มีความทันสมัยมากขึ้น โดยสรุปกรอบความหมายของคำว่า การพัฒนา ที่หน่วยงานภาคนอกใช้กับชาวไทยภูเขานั้นเป็นความหมายที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีความทันสมัย กล่าวคือ การจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนา ได้แก่ ถนนหนทาง แหล่งน้ำ และเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ประการที่สองได้แก่ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้เป็นวิถีชีวิตแบบทันสมัยถูกสุขอนามัย เช่น ความสะอาดของร่างกาย ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ประการสุดท้ายการพัฒนาสำหรับหน่วยงานภาคนอกคือการเปลี่ยนอุดมการณ์ของชาวเขาให้กลายเป็นคนไทย หรือมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทย

ในส่วนของชาวไทยภูเขานั้น ความหมายของคำว่า การพัฒนาของชาวละว้า ชาวละว้ามีคำว่า “ฮาว-โจย-เปอว-เตะ” ซึ่งหมายความว่า ‘การไปช่วยกันทำงาน’ ซึ่งในวิถีชีวิตของชาวละว้า การไปช่วยกันทำแนวกันไฟ หรือไปช่วยกันดับไฟป่า เป็นการไปพัฒนาตามความหมายของชาวละว้า แต่การไปทำงานร่วมกันประเภทอื่น เช่น เอาแรง (ลงแขก) ไม่จัดว่าเป็นการพัฒนา เพราะต้องมีการตอบแทนแรงงานกัน เช่น บ้าน ก. ไปช่วยบ้าน ข. บ้าน ข. ก็จะต้องกลับไปช่วยบ้าน ก. เป็นการตอบแทน แต่ในปัจจุบันชาวละว้ารับความหมาย “การพัฒนา” จากภายนอกเข้าไปใช้ในชุมชนด้วย เช่น เมื่อถามว่าการพัฒนาคืออะไรนั้น ความหมายนัยตรงของชาวละว้ายังคงเป็นการร่วมมือกันทำงานเพื่อชุมชนเช่นเดิม แต่งานต่าง ๆ นี้เป็นงานตามความหมายของการพัฒนาหมู่บ้าน คือ การตัดหญ้า ทำความสะอาด พัฒนาถนนเป็นต้น ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลต่อชาวละว้าบางคนในการให้ความหมายแฝงของการพัฒนาว่าเป็น การเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น

ในสังคมชาวกะเหรี่ยงมีคำศัพท์ที่พอจะเทียบเคียงกับคำว่า “การพัฒนา” คือ คำว่า “มา-สะ-กอ-ตะ” ซึ่งมีความหมายว่า ‘การทำให้ดีขึ้น’ ซึ่งครอบคลุมกว้างกว่าการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น ปรับปรุงบ้านใหม่ ซ่อมแซมสิ่งต่าง ๆ ก็หมายถึงการทำให้ดีขึ้น ความหมายของการทำให้ดี

ขึ้นดังกล่าวไม่ได้มีความหมายเดียวกับการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น แต่มีนัยสำคัญว่าการทำของเก่าให้ดีขึ้น คือทำจากรากฐานเดิมที่มีอยู่

นอกจากนั้นยังพบว่าชาวกะเหรี่ยงมีคำว่า "พอ-ดู" ซึ่งหมายถึงการช่วยเหลือทำงานกัน ความสามัคคีกัน ซึ่งความหมายแฝงของคำว่า การพัฒนา จะเห็นได้ว่าคล้ายคลึงกับมโนทัศน์การพัฒนาของชาวละว้า

กล่าวโดยสรุปความหมายของคำว่า การพัฒนา ทั้งสามกลุ่ม มีทั้งส่วนที่มีความหมายร่วมกัน และส่วนที่มีความแตกต่างกันโดยสาระ ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่ต่างกันก็คือแบบอุดมคติของการพัฒนา ที่มาจากความแตกต่างจากฐานคิด หรือกระบวนทัศน์ทางการพัฒนา

จากความหมายของคำว่า การพัฒนาดังกล่าว คำว่า การพัฒนา มีรหัสความหมายที่จัดระเบียบการพัฒนาดังนี้

- **รหัสความหมายให้รับรู้กันทั่วไป** (elaborated code) นักพัฒนาที่มาจากนอกชุมชน จะใช้ชุดความหมายของการพัฒนา คือ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่เน้นการพัฒนาด้าน ถนน ไฟฟ้า อาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ และการสร้างความทันสมัยให้กับชุมชนบนที่สูง ปฏิบัติการต่อความหมายด้านการพัฒนาดังกล่าวจึงทำให้มี 1) การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน 2) การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขาให้เป็นเช่นเดียวกับคนเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมจากวัฒนธรรมท้องถิ่นให้กลายเป็นวัฒนธรรมไทย และ 3) การถ่ายทอดความรู้ที่เป็นทางการให้กับชาวไทยภูเขา

- **รหัสความหมายให้รับรู้เฉพาะกลุ่ม** (restricted code) รหัสความหมายของชาวไทยภูเขาเป็นดังนี้ การพัฒนาคือ การสร้างบ้านใหม่ที่แข็งแรงทนทาน รูปทรงใหม่ การแสวงหา (ซื้อ) เครื่องใช้และอุปกรณ์สมัยใหม่ ที่สำคัญได้แก่รถจักรยานยนต์ รถกระบะ ทีวี จานดาวเทียม เครื่องเล่นแผ่นวีซีดี เครื่องเสียง เป็นต้น การปรับเปลี่ยนแผนการรักษาพยาบาลมาเป็นแผนปัจจุบัน การเพิ่มวิธีการผลิตแบบพาณิชย์ การส่งให้ลูกเรียนสูง ๆ เพื่อจะได้มีความรู้ที่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้ชาวไทยภูเขายังมองไปถึงว่าการพัฒนาจะต้องรักษาเอกลักษณ์ และคติของชาติพันธุ์ตนเอง ยังคงรักษาวิถีชีวิตที่สำคัญคือการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ และการรักษาคุณค่าหลัก ของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองได้แก่ความสามัคคีของชาวละว้า และความรักอิสระของชาวกะเหรี่ยง

จากการศึกษาความหมายของคำว่า "การพัฒนา" พบว่า การให้ความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ของนักพัฒนาแต่ละคนมากกว่าจะเป็นความหมายที่ตายตัวจากหน่วยงาน เช่น นักพัฒนาในหน่วยจัดการต้นน้ำฯ นักพัฒนาที่สำเร็จการศึกษาด้านการพัฒนาชุมชน จะให้ความหมายของการพัฒนาที่เคารพในภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนนักพัฒนาที่สำเร็จการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์หรือเกษตรศาสตร์จะให้ความหมายตามวงวิชาของตนเอง ใน

กรณีของสถานีนอกรีตที่มีการให้ความหมายถึงในระดับความตื้นนั้นก็เนื่องมาจากว่า เจ้าหน้าที่สถานีนอกรีตเป็นนักพัฒนาที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จึงทำให้นักพัฒนาคนดังกล่าวมีบทบาทเชิงซ้อน การให้ความหมายของการพัฒนา จึงผสมผสานรวมทั้งความหมายจำกัด และความหมายขยายความเข้าด้วยกัน การให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาจึงอาจจะไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของหน่วยงานแต่เป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ (ethos) หรือความรู้ มโนธรรม และความตั้งใจของนักพัฒนาผู้นั้นเอง

สาระสำคัญของความหมายของคำว่า "การพัฒนา" ตามมโนทัศน์ขององค์กรต่างๆ สรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงความหมายของคำว่า การพัฒนา

ผู้กระทำ	คำศัพท์	ความหมายตรง (denotation)	ความหมายแฝง (connotation)
นักพัฒนา ที่มาจาก ภายนอกพื้นที่	พัฒนา	สร้างวัตถุต่าง ๆ เปลี่ยนจากความดั้งเดิม ไปสู่ทันสมัย	เปลี่ยนแปลงจากไม่มีให้มี (ด้านวัตถุ) เปลี่ยนวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ให้ทันสมัยมากขึ้น (ความ เป็นอยู่- การประกอบอาชีพ) กลายเป็นคนไทยมากขึ้น
ลระว่า	เฮา-โจย-เปอว-เตะ/ เฮา-จัม-เปอว-เตะ	ไปช่วยกันทำงาน	ช่วยกันทำงานที่เป็น สาธารณะ การให้เปล่าไม่ใช่อการพัฒนา
กะเหรี่ยง	มา-สะ-กอ-ตะ พอ-ดู	ทำให้ดีขึ้น ช่วยกัน-สามัคคีกัน	ปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ให้ดี ขึ้น ทำของต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

ตารางข้างต้นแสดงความหมายของคำว่า "การพัฒนา" ทั้งความหมายตรง และความหมายแฝงในความรับรู้ของนักพัฒนาที่มาจากภายนอกพื้นที่ ชาวลระว่า และชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจะเห็นได้ว่าล้วนมีความแตกต่างกัน

ความหมายของคำว่า การพัฒนา ในพื้นที่สามารถจำแนกออกได้เป็นสองระดับ ได้แก่ การพัฒนาทางรูปธรรมกับการพัฒนาทางนามธรรม

- การพัฒนาทางรูปธรรมได้แก่ 1) การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) การครอบครองวัตถุสิ่งของ 3) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากพฤติกรรมดั้งเดิม ไปสู่แบบแผนการดำรงชีวิตที่ทันสมัยและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมสำคัญที่เป้าหมายของการพัฒนาได้แก่ การเลิกปลูกฝิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การมีวิถีการผลิตเพื่อขาย การใช้เครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น เต่าแก๊สหุงต้ม การมีโรงสีข้าว เป็นต้น และ 4) การพัฒนาคุณภาพชีวิตทางกายภาพที่สำคัญคือ การมีวิถีชีวิตที่ถูกต้องลักษณะ ได้รับอาหารครบตามมาตรฐาน และการมีรายได้เสริม

- การพัฒนาทางนามธรรม ได้แก่ 1) การพัฒนาความรู้ ได้แก่ การมีความรู้ที่จำเป็นและพอเพียงต่อการใช้ชีวิต โดยเฉพาะการรู้ภาษาไทย 2) ความคิด ได้แก่ ความตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่น และความคิดเกี่ยวกับการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และ 3) ความดี ได้แก่ การรักษาคติ หรืออุดมการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

หน่วยงานพัฒนาภาคีรัฐส่วนใหญ จะใช้ความหมายในระดับการพัฒนาทางรูปธรรม โดยมีโรงเรียน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงและการศึกษานอกโรงเรียน (ศคช.) ที่ใช้ความหมายในระดับนามธรรมของการพัฒนา สถานีอนามัยเป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่ใช้ความหมายระดับนามธรรม และมีความหมายไปถึงคุณธรรมความดี

ความหมายของคำว่าพัฒนาของชาวไทยภูเขาจะมีทั้งระดับรูปธรรมและนามธรรมตามโลกทัศน์ของชาวไทยภูเขา โดยความหมายของการพัฒนาในระดับคุณค่า หรือความดีของชาวไทยภูเขานั้น ได้แก่ การรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนไว้ ซึ่งความหมายดังกล่าว นักพัฒนาที่เป็นชาวไทยภูเขาเรียกว่าเป็นการรักษา "จิตวิญญาณ" ของชาวเขาไว้ ซึ่งคุณค่าหรือคุณธรรม

ระดับความหมายของคำว่า การพัฒนา สรุปลงได้ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงระดับความหมายของคำว่าการพัฒนาตามมโนทัศน์ของผู้กระทำ และชาวไทยภูเขา

	รูปธรรม				นามธรรม		
	สิ่งก่อสร้าง	วัตถุสิ่งของ	ร่างกาย/พฤติกรรม	คุณภาพชีวิต	ความรู้	ความคิด	คุณธรรม
อุทยานแห่งชาติ	ไม่มี	ต้นไม้ (มองต้นไม้ไม่เห็นป่า)	ออกจากป่า ไม่ใช้ป่า มีแนวโน้มเจรจากับชาวไทยภูเขามากขึ้น	-	-	-	-
อบต.	ถนน แหล่งน้ำ ศาลา	ผ้าห่ม เสื้อผ้า แจกของต่าง ๆ		สังเคราะห์ - ช่วยเหลือเมื่อ ประสบภัย	-	-	-
รักษ์ไทย		ผ้าทอ - ทัศนกรรม	อนุรักษ์ธรรมชาติ รักษาขนบธรรมเนียม	มีรายได้เสริม	-	-	-
สถานีเกษตร ฯ	ปรับพื้นที่ทำอะไรให้เป็นนาขั้นบันได		ลดการทำไร่หมุนเวียน	มีรายได้ที่แน่นอน	-	-	-
โรงเรียน	บริเวณโรงเรียน สวนต้นไม้ต่าง ๆ	สื่ออุปกรณ์การสอน ที่ทันสมัย	มีพฤติกรรมเรียบร้อย สามารถอยู่ร่วมกับคน ในสังคมได้	ได้รับอาหารครบ ร่างกายสะอาด	มีความรู้พื้นฐาน ภาษาไทย - คณิต - ศึกษาต่อได้	อยู่ร่วมกับสังคม การเลื่อนฐานะ ทางสังคม	

ตารางที่ 6 แสดงระดับความหมายตามมโนทัศน์ของผู้กระทำและชาวไทยภูเขา (ต่อ)

	รูปธรรม				นามธรรม		
	สิ่งก่อสร้าง	วัตถุสิ่งของ	ร่างกาย/พฤติกรรม	คุณภาพชีวิต	ความรู้	ความคิด	คุณธรรม
หน่วยจัดการ ต้นน้ำ	เหมือง - ฝ่าย	ต้นไม้ พันธุ์ไม้	อนุรักษ์ดิน - น้ำ-ป่า	อยู่ร่วมกับป่าได้ ใช้ ป่าอย่างยั่งยืน	ให้ความรู้เรื่องการ ใช้ทรัพยากร		
ศศข.			อยู่กับสังคมได้		มีความรู้เหมือนได้ เข้าเรียน	รักในความเป็น ชาติพันธุ์	
อนามัย	สถานีนอนามัย ใหม่		ดูแลสุขภาพตนเอง รักษาพยาบาลแบบ สมัยใหม่ ทำหมัน ตรวจโรค	ชาวไทยภูเขาเข้าถึง มาตรฐานด้าน สุขภาพ	สาธารณสุขมูล ฐาน	มีการตัวให้เข้า กับความ ทันสมัยจาก ภายนอก	จิตใจดี มีความ พอเพียง ไม่โลภ ไปตามกระแส
ชาวไทย ภูเขา	ทำความสะอาด ถนนหนทาง ตัด หญ้าให้เรียบร้อย	เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องปลูกผัก	ประชุมแล้วทำตามที่ ตกลงกันได้	ถนนหนทาง สะดวกสบาย มีข้าวพอกินตลอด ปี	ได้เรียนหนังสือสูง จะได้ไม่ต้อง ทำงานใช้แรง	เอกลักษณ์ชาติ พันธุ์ อยู่ร่วมกับ ธรรมชาติ	ความสามัคคี ครอบครัวอบอุ่น

ตารางข้างต้นอธิบายถึงความหมายของคำว่าการพัฒนาของผู้กระทำต่างๆ และชาวไทยภูเขาทั้งสองระดับ คือ ระดับรูปธรรม และนามธรรม ซึ่งการนำเสนอในตารางแสดงให้เห็นถึงหน่วยงานที่ใช้ความหมายระดับรูปธรรม ไปจนถึงระดับนามธรรม จากตารางจะเห็นได้ว่าในหลายหน่วยงานไม่ปรากฏมีโน้ตศัพท์เชิงนามธรรม เป็นที่น่าสังเกตว่าสถานีนามัยเป็นหน่วยงานภาค นอกหน่วยงานเดียวที่ปรากฏมีโน้ตศัพท์ทางนามธรรมทั้งสามด้าน และชาวไทยภูเขาปรากฏว่ามีโน้ตศัพท์ทั้งรูปธรรมและนามธรรมทุกด้าน

3. แบบแผนการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนา

จากการวิจัยพบว่าปฏิสัมพันธ์เชิงการพัฒนาระหว่างชาวไทยภูเขากับหน่วยงานพัฒนาต่าง มีแบบแผนความสัมพันธ์ดังนี้ (รายละเอียดของข้อมูลปฐมภูมิดูจากภาคผนวก 1- รายละเอียดของข้อมูลในการค้นหาความหมายของการพัฒนา)

3.1 ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้กระทำกับชาวไทยภูเขา

ความสัมพันธ์ด้านการพัฒนานั้น มีผู้กระทำที่มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ชาวไทยภูเขา ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ละว้า กะเหรี่ยง ม้ง และคนต่างด้าวกลุ่มชาติพันธุ์พม่า นักพัฒนาทั้งจากภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สถานีนามัย การศึกษานอกโรงเรียน หน่วยจัดการต้นน้ำ มูลนิธิรักษ์ไทย โรงเรียน(บ้านเฮาวิทยาคม และบ้านแม่แฮใต้) สถานีพัฒนาเกษตรที่สูงตามพระราชดำริดอยอมพาย และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับชาวไทยภูเขาในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

3.1.1 ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวละว้ากับชาวกะเหรี่ยง ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใกล้ชิดกัน มีวิถีชีวิตคล้ายคลึง สอดคล้องกัน มีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ การแต่งงานมีความสำคัญในการกำหนดความเป็นชาติพันธุ์ เช่น ผู้หญิงกะเหรี่ยงจะกลายเป็นคนละว้า ถ้าแต่งงานแล้วย้ายมาอยู่ในครอบครัวชาวละว้า ผู้ชายกะเหรี่ยงก็จะกลายเป็นละว้า ถ้าแต่งงานกับสาวละว้า เพราะยังยึดระบบกะเหรี่ยงซึ่งแต่งงานแล้วเข้าไปอยู่บ้านผู้หญิงหรือนับถือผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิง คนกะเหรี่ยงและละว้าจะสามารถพูดได้ทั้งสองภาษา

ความสัมพันธ์ กับชาวม้ง ชาวละว้า และชาวกะเหรี่ยงไม่มีความสนิทสนม ชาวกะเหรี่ยงและละว้าไม่นิยมแต่งงานกับชาวม้ง ความสัมพันธ์ระหว่างชาวละว้าและชาวกะเหรี่ยงกับชาวม้งส่วนใหญ่เป็นความสัมพันธ์เชิงนายจ้างลูกจ้าง หรือความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทน กล่าวคือ ชาวละว้าและชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้รับจ้างทำงานในสวนผักของชาวม้ง หรือให้ชาวม้ง

เช่าที่สวนของตนเองปลูกผัก ชาวละว้าเคยมีระเบียบของหมู่บ้านห้ามมิให้ชาวละว้าให้เช่าที่ดินแก่ชาวม้ง แต่ก็มีชาวละว้าบางรายที่ทำผิดระเบียบ

หน่วยงานพัฒนาที่มีความสัมพันธ์รูปแบบนี้ได้แก่ 1) สถานีอนามัย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาถิ่นได้ 2) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา ซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้าน จะมีความใกล้ชิดเพราะเด็ก ๆ จะมาอยู่ มาเล่นที่ศูนย์ฯ เป็นประจำ และครูก็จะสอนทั้งเด็กและผู้ใหญ่ทำให้มีความคุ้นเคยกัน และชาวไทยภูเขาก็มองว่าครูเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน 3) มูลนิธิรักประเทศไทย และ 4) หน่วยจัดการต้นน้ำ ซึ่งเป็นผู้กระทำที่มีความใกล้ชิดกับชาวไทยภูเขา เพราะนอกจากจะทำงานตามหน้าที่ของตนเองแล้ว หน่วยงานทั้งสองยัง "ไปมาหาสู่" กับชาวไทยภูเขา และให้ความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ เช่น ให้ติตรกลงไปในเมืองเป็นต้น 4) โรงเรียนบ้านแม่แฮได้เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกับชาวไทยภูเขา เนื่องด้วยโรงเรียนบ้านแม่แฮมีครูสอนหนึ่งที่เป็นคนในหมู่บ้าน

3.1.2 ความสัมพันธ์ที่เป็นทางการในพื้นที่ในที่นี้ครอบคลุมเฉพาะโรงเรียนสำนักงานพัฒนาเกษตรชนที่สูงฯ และองค์การบริหารส่วนตำบล

ครูโรงเรียนบ้านแฮะวิทยาคมกับคนในหมู่บ้านจะไม่ค่อยมีความสนิทสนมกัน ชาวไทยภูเขาส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกที่ครูเป็น 'ครู' จึงมีความเกรงครู และกลุ่มครูซึ่งเป็นคนเมืองจะขึ้นมาอยู่ในหมู่บ้านเฉพาะคืนวันอังคาร-พฤหัสบดีฯ หรือบางทีก็ลงไปเย็นวันพฤหัสบดีฯ จึงทำให้ครูไม่มีเวลาว่างที่จะพบปะพูดคุยกับชาวไทยภูเขาซึ่งต่างจากครูโรงเรียนบ้านแม่แฮได้ซึ่งครูสอนหนึ่งเป็นคนในพื้นที่ ครูจึงมีบทบาทเชิงซ้อน ทำให้ครูกับชุมชนไม่มีความห่างเหินกัน เพราะครูก็มีวิถีชีวิตเหมือนกับชาวไทยภูเขาในหมู่บ้าน

สำนักงานพัฒนาเกษตรฯ มีความสัมพันธ์กับชาวไทยภูเขาในลักษณะนายจ้างงานของชาวไทยภูเขา สำนักงานจะไม่ค่อยออกไปหาชาวไทยภูเขา แต่เป็นศูนย์กลางดึงดูดชาวไทยภูเขาเข้ามาทำงานกับศูนย์ โดยให้ค่าจ้างเป็นรายวัน

อบต. ปางหินฝน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงซ้อน กล่าวคือ ในส่วนของ สอบต. จะมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาวไทยภูเขา แต่ถ้าเป็นเจ้าหน้าที่ในสำนักงานอบต. จะแสดงบทบาทหน้าที่เสมือนหน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานอบต. จึงมีความสัมพันธ์แบบเป็นทางการกับประชาชน

3.1.3 ความสัมพันธ์แบบคนละฝ่าย หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์แบบเป็นคนละฝ่ายมักมีความขัดแย้งกันอยู่เป็นประจำ หน่วยงานที่มีความสัมพันธ์แบบอยู่คนละฝ่ายกับชาวไทยภูเขาได้แก่ อุทยานแห่งชาติ ซึ่งเกิดความขัดแย้งกันในเรื่องการใช้พื้นที่ป่า ปัจจุบันได้เกิดความประนีประนอมระหว่างอุทยานฯ กับชาวไทยภูเขามากขึ้น

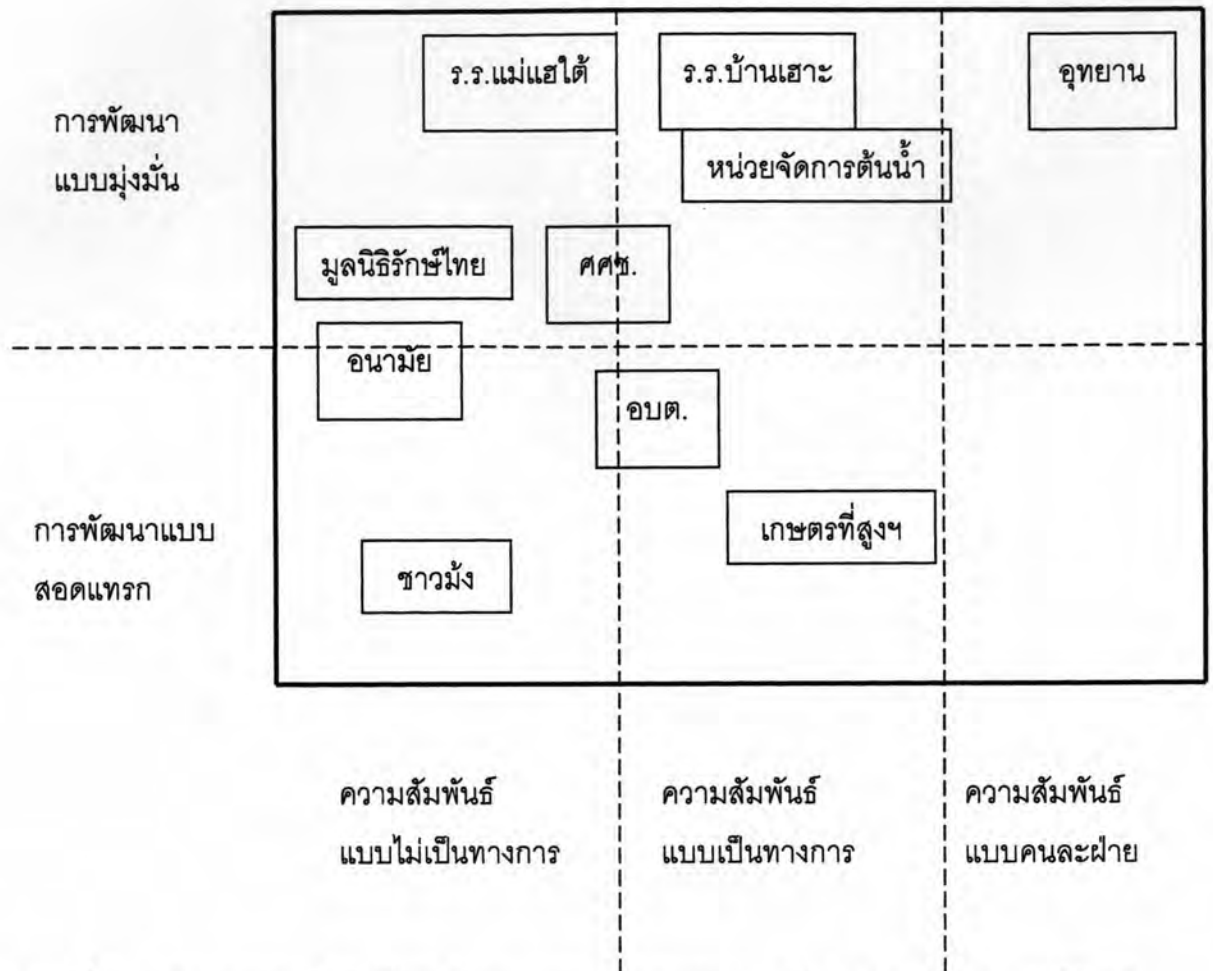
3.2 การควบคุมการดำเนินงานการพัฒนา

ปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนาชาวไทยภูเขานั้น หน่วยงานพัฒนาได้ดำเนินงานพัฒนาตามจุดมุ่งหมายของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งจากการวิจัยพบว่านักพัฒนาของหน่วยงานต่างๆ มีการควบคุมการดำเนินงานการพัฒนาสองลักษณะ ได้แก่ การพัฒนาแบบมุ่งมั่น และการพัฒนาแบบสอดแทรก

3.2.1 การพัฒนาแบบมุ่งมั่น การพัฒนาแบบมุ่งมั่นจะเกิดขึ้นเมื่อรัฐนิยามสถานการณ์ว่าวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาขัดแย้งกับผลประโยชน์ของชาติ หรือความมั่นคงของรัฐ เช่น การทำไร่หมุนเวียนซึ่งกลายเป็นเรื่องผิดกฎหมาย เพราะการทำไร่หมุนเวียนต้องมีการตัดไม้ในเขตพื้นที่ป่าสงวน ซึ่งเมื่อการทำไร่หมุนเวียนกลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ก็เท่ากับว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเรื่องผิดกฎหมาย การทำไร่ข้าวคือหัวใจหรือศูนย์รวมของวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา เมื่อวัฒนธรรมดังกล่าวขาดความชอบธรรมตามความหมายของรัฐ วัฒนธรรมของชาวเขา เช่น ระบบองค์ความรู้ ภาษา การแต่งกายของชาวไทยภูเขาจึงกลายเป็นความแปลกแยกหรือเกิดความเป็นอื่นกับวัฒนธรรมไทย การพัฒนาในความหมายของรัฐจึงเป็นการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของชาวไทยภูเขาให้กลายเป็นวัฒนธรรมไทย หรือทำให้ถูกต้องตามแบบไทยทั้งในด้านแบบแผนการผลิต ภาษา และวิถีชีวิต เมื่อใดที่เกิดความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมหลักกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา เมื่อนั้นภาครัฐก็จะมีการควบคุมการพัฒนา ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ ความแตกต่างทางภาษา การทำไร่หมุนเวียน และการปลูกฝิ่น การใช้ประโยชน์จากป่า

3.2.2 การพัฒนาแบบสอดแทรก เมื่อใดที่ไม่มีความขัดกันระหว่างผลประโยชน์แห่งรัฐกับกับวัฒนธรรมชาวไทยภูเขา การควบคุมการพัฒนาจะเป็นการสอดแทรกแบบค่อยเป็นค่อยไป การพัฒนาแบบสอดแทรกที่ชัดเจนได้แก่ การทำงานของสถานีอนามัยซึ่งค่อยๆ เข้าไปเปลี่ยนแปลงวิถีการรักษาพยาบาลของชาวไทยภูเขา และไม่ห้ามในการใช้วิถีแบบเดิม นอกจากนั้นก็มีการทำงานของมูลนิธิริษัทไทย และหน่วยจัดการต้นน้ำที่ยอมรับให้ชาวไทยภูเขาสามารถอยู่กับป่า ทำไร่หมุนเวียนได้ แต่ก็มี ความพยายามที่จะค่อยๆ ลดพื้นที่การใช้ป่าของชาวไทยภูเขา

ความสัมพันธ์ทางสังคม และการการควบคุมในการพัฒนาสามารถแสดงได้โดยแผนผังข้างล่างนี้

ภาพที่ 6 แสดงความสัมพันธ์ทางสังคม และการควบคุมการพัฒนาของหน่วยงานพัฒนากับชาวไทยภูเขา

3.3 ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนา

ลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนา ขึ้นอยู่กับการนิยามสถานการณ์ ด้านการพัฒนาตามความหมายของนักพัฒนาต่างๆ จากการศึกษาพบว่าปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนานั้น ส่วนใหญ่ชาวไทยภูเขามิ่บทบาทเชิงรับ และหน่วยงานด้านการพัฒนามิ่บทบาทเชิงรุก ผู้กระทำแต่ละคนก็มิ่บทบาท และมีปฏิสัมพันธ์กับชาวไทยภูเขาแตกต่างกันไป จากการศึกษาพบว่ามีลักษณะต่างๆ 5 ลักษณะ ดังนี้

3.3.1 ปฏิสัมพันธ์แบบควบคุม ปฏิสัมพันธ์รูปแบบดังกล่าวเป็นปฏิสัมพันธ์ที่นักพัฒนาจากภายนอกมีอำนาจเหนือกว่าชาวไทยภูเขา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งนักพัฒนาจากรัฐเป็นผู้คุมเกมการพัฒนา หน่วยงานที่มีการควบคุมแบบแข็ง ได้แก่อุทยานแห่งชาติ กล่าวคือมีหน้าที่ในการดูแลทรัพยากรป่า และป้องกันมิให้มีการบุกรุก ทำลายพื้นที่ป่า รวมไปถึงป้องกันมิให้

ประชาชนใช้ประโยชน์หรืออยู่อาศัยในพื้นที่ป่า หน่วยงานที่มีการควบคุมแบบอ่อน ได้แก่หน่วยจัดการต้นน้ำปางหินฝน ที่ทำงานแบบเป็นหัวหน้าชาวไทยภูเขา ซึ่งถึงจะมุ่งมั่นในการพัฒนา ได้ก็มิได้กระทำในรูปการบังคับ เป็นแต่เพียงค่อย ๆ ทำให้ชาวไทยภูเขาปรับวิถีการใช้ทรัพยากร และปรับมาทำไร่ถาวรเพิ่มมากขึ้น

นัยสำคัญของปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวคือบทบาทของภาครัฐที่ต้องการรวมศูนย์อำนาจในการจัดการทรัพยากร และลดทอนอำนาจในการใช้ทรัพยากรของชาวไทยภูเขาผ่านวาทกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติ และการพัฒนา ซึ่งทำให้ด้านความสัมพันธ์ระหว่างอุทยานแห่งชาติกับชาวไทยภูเขาจะมีความขัดแย้ง แต่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับหน่วยจัดการต้นน้ำ

3.3.2 ปฏิสัมพันธ์แบบนายจ้าง-ลูกจ้าง ปฏิสัมพันธ์รูปแบบนี้เป็นปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนาที่ภาครัฐมีบทบาทในการเป็นนายจ้าง และชาวไทยภูเขามีฐานะเป็นลูกจ้างในกิจกรรมการพัฒนา ปฏิสัมพันธ์ลักษณะนี้เป็นการควบคุมแบบอ่อน กล่าวคือภาครัฐเปิดโอกาสให้ชาวไทยภูเขาร่วมกระบวนการพัฒนาตามความสมัครใจ การพัฒนารูปแบบนี้เน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการสร้างรายได้ให้กับชาวไทยภูเขา เพื่อให้ชาวไทยภูเขาไม่ต้องปลุกผี และร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติ บทบาทแฝง ได้แก่ การปลุกผีให้ชาวไทยภูเขามีความจงรักภักดีต่อสถาบันกษัตริย์

3.3.3 ปฏิสัมพันธ์แบบครู-นักเรียน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในระบบการศึกษา ในโรงเรียน ซึ่งนักพัฒนา จะมีบทบาทในฐานะเป็นผู้มีความรู้ที่เป็นทางการซึ่งเป็นความรู้ที่ชอบธรรม การศึกษาจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย ไปสู่ชาวไทยภูเขา การศึกษาจึงมีบทบาทการควบคุมแบบแข็งในด้านความรู้ และทักษะต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งเรื่องที่สำคัญที่สุดคือการสอนภาษาไทยให้ชาวไทยภูเขาสามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ ปฏิสัมพันธ์แฝงของการศึกษาจึงเป็นการควบคุมเชิงสัญลักษณ์ ให้ชาวไทยภูเขาปรับเปลี่ยนเป็นคนไทย การจัดระเบียบทางความสัมพันธ์ภายใต้ปฏิสัมพันธ์รูปแบบดังกล่าวในกรณีโรงเรียนบ้านเฮาะจะมีความสัมพันธ์แบบเป็นทางการ กล่าวคือครูกับนักเรียน และครูกับชาวไทยภูเขาจะมีความสัมพันธ์ที่เป็นทางการต่อกัน ในขณะที่โรงเรียนบ้านแม่แฮใต้ ชาวไทยภูเขากับครูจะมีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการกับครูที่เป็นคนท้องถิ่น แต่จะมีระดับความสัมพันธ์ที่เป็นทางการมากขึ้นกับครูที่เป็นคนเมือง

3.3.4 ปฏิสัมพันธ์แบบพี่เลี้ยง เป็นลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ที่นักพัฒนาองค์กรเอกชน และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาใช้ในการเข้าไปทำงานในพื้นที่ ดังกรณีที่มีมูลนิธิรักไทย ใช้กลยุทธ์การสร้างความรู้สึกร่วมกัน เป็นพวกเดียวกัน กับชาวไทยภูเขา โดยการทำงานแบบค่อย ๆ สอดแทรก ใช้การให้ความช่วยเหลือ นำการพัฒนา เช่นการช่วยเหลือด้านสิ่งของเครื่องใช้ และการ

ช่วยเหลือด้านยานพาหนะ ทั้งนี้ปฏิสัมพันธ์แฝงของมูลนิธิรักประเทศไทยหรือ องค์การแคร์เดิม คือ การเผยแพร่ศรัทธาด้านศาสนา

ในส่วนของศศช. ซึ่งมีเป้าหมายการพัฒนาในด้านการสอนภาษาไทยให้กับชาวไทยภูเขาที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา รูปแบบการทำงานของศศช. เป็นการควบคุมแบบอ่อน เพราะครูจะค่อย ๆ สอนนักเรียน ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ บทบาทของครูจะมีลักษณะที่เลี้ยงเด็กมากกว่าจะเป็นครูที่สอนหนังสือเด็ก ซึ่งบทบาทดังกล่าวทำให้ครูทุกคน กับนักเรียนและชาวไทยภูเขา ไม่เป็นความสัมพันธ์แบบครูกับนักเรียนจนเกินไป อย่างไรก็ตามปฏิสัมพันธ์แฝงของ ศศช. ก็มีความพยายามที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยไปสู่ชุมชนชาวไทยภูเขาเช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่แตกต่างจากโรงเรียนก็คือ ศศช. ไม่ได้ลดความชอบธรรมของวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่มีการผสมผสานความรู้ที่เป็นทางการให้เข้ากับบริบทของชุมชนบนที่สูง ระเบียบความสัมพันธ์แบบนี้จะมีลักษณะความเป็นปีกแผ่นแบบไม่เป็นทางการ แต่ทั้งนี้ศศช. จะเป็นหน่วยงานที่ใช้อำนาจในการควบคุมด้านการพัฒนา ในขณะที่มูลนิธิรักประเทศไทยจะค่อย ๆ สอดแทรกเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขา

3.3.5 ปฏิสัมพันธ์แบบญาติวิสาสะ ญาติวิสาสะหมายความว่าคุ้นเคยกันเหมือนญาติ ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้เป็นรูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่นักพัฒนาจากภาครัฐดำเนินงานพัฒนาโดยแสดงบทบาทเสมือนเป็นเครือญาติกับชาวไทยภูเขาในพื้นที่ หน่วยงานที่มีแบบแผนการมีปฏิสัมพันธ์แบบนี้ได้แก่ สถานีอนามัย ซึ่งมีจุดเด่นของการทำงานคือการเข้าหาประชาชนเชิงรุก และมีการใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการทำงาน ได้แก่ การใช้ภาษาถิ่น และ 'การไปแอ่ว' หรือการไปเยี่ยมเยียนที่บ้าน การไปเยี่ยมเยียนถือเป็นแบบแผนปฏิบัติที่สำคัญของชาวละว้า และชาวกะเหรี่ยง ซึ่งคนที่ เป็น 'ญาติ' จะต้องไปเยี่ยมเยียนกัน การไปเยี่ยมหาชาวไทยภูเขานั้น เจ้าหน้าที่อนามัยซึ่งเป็นคนท้องถิ่น สามารถสื่อสารด้วยภาษาถิ่นได้ ซึ่งทำให้ชาวไทยภูเขา รู้สึกว่า อนามัยเป็นพวกเดียวกับตนเอง อนามัยจึงเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับชาวเขา ทำให้ชาวเขามีความคุ้นเคยเสมือนเป็นญาติกับเจ้าหน้าที่สถานีอนามัย

แบบแผนการมีปฏิสัมพันธ์ด้านการพัฒนาเมื่อพิจารณาตามหลักคิดของทฤษฎีปฏิสัมพันธ์สัญลักษณ์แล้วพบว่าการพัฒนาคือการใช้อำนาจของรัฐที่จะควบคุมชาวไทยภูเขาให้แสดงบทบาทตามที่รัฐต้องการ การควบคุมที่สำคัญได้แก่การควบคุมทางตรง และการควบคุมเชิงสัญลักษณ์

- การควบคุมทางตรง ได้แก่ การควบคุมด้านการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการปราบปรามการปลูกฝิ่น โดยรัฐใช้การส่งเสริมการปลูกพืชเชิงพาณิชย์ และจำกัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวไทยภูเขา โดยจัดตั้งหน่วยจัดการต้นน้ำขึ้นมาเพื่อดูแลในเรื่องดังกล่าว

นอกจากนั้นรัฐยังใช้การผลิตซ้ำ ความทันสมัย ผ่านการจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ ระบบถนน ไฟฟ้า และระบบบริการด้านสาธารณสุขเพื่อถ่ายทอดความทันสมัยให้แก่ชาวไทยภูเขา

- การควบคุมทางสัญลักษณ์ ที่สำคัญคือการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยไปให้กับชาวไทยภูเขาเพื่อทำให้ชาวไทยภูเขาผสมกลมกลืนกับคนไทยโดยมีการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถ่ายทอดความรู้เรื่องภาษาไทย และความรู้ทางการเพื่อให้ชาวไทยภูเขามียุทธศาสตร์ความรู้ชุดเดียวกับคนกลุ่มใหญ่

กล่าวโดยสรุปรัฐใช้การพัฒนาเพื่อควบคุมให้ชาวไทยภูเขาดำเนินชีวิตในทางที่รัฐต้องการ คือให้มีพฤติกรรมตามที่รัฐนิยามสถานการณ์ คือ อนุรักษ์ธรรมชาติ และเป็นพลเมืองที่ดี คือ ไม่ปลุกผี และมีความเชื่อฟังรัฐ ทั้งนี้ปัญหาที่กระทบต่อความมั่นคงหรือผลประโยชน์ของชาติ รัฐจะมีระดับการควบคุมที่เข้มข้น และปัญหาเชิงวัฒนธรรมรัฐจะค่อย ๆ สอดแทรกเพื่อปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวไทยภูเขา โดยปฏิบัติสัมพันธ์ด้านการพัฒนานั้นมีรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับชาวไทยภูเขา สามรูปแบบ คือ ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ความสัมพันธ์แบบเป็นทางการ และความขัดแย้ง

ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการจะเกิดขึ้นเมื่อนักพัฒนาสามารถสื่อสารกับชาวไทยภูเขาได้ด้วยภาษาถิ่น หรือนักพัฒนาที่มีจิตสำนึกร่วมกับชาวไทยภูเขา ความสัมพันธ์แบบเป็นทางการเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับชาวไทยภูเขาที่มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน และมีผลประโยชน์ร่วม หรือต่างตอบแทนกัน ความสัมพันธ์ที่ขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อผลประโยชน์หรือเป้าหมายของนักพัฒนากับชาวไทยภูเขาไม่ตรงกัน